

Sayı: 2002-25

28 Mart 2002

**TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI
BASIN DUYURUSU**

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından 1 Nisan 2002 tarihinden geçerli olmak üzere Gösterge Niteliğindeki Kurların Belirlenmesi, Döviz Alım İhalesi, Türk Lirası Depo Alım İhalesi ve Gün İçi Repo İhalesine ilişkin olarak aşağıdaki düzenlemeler yapılmıştır.

A) GÖSTERGE NİTELİĞİNDEKİ KURLARIN BELİRLENMESİ

Bilindiği üzere, 1 ABD doları gösterge niteliğindeki döviz satış kuru, bankalararası döviz piyasasında 1 ABD doları karşılığında Türk Lirası kotasyon veren bankaların saat 15.30'daki döviz alım ve satım fiyatlarının ortalamalarının ortalaması esas alınarak belirlenmektedir. ABD doları dışında Merkez Bankası'nca ilan edilmekte olan diğer döviz kurları da yine saat 15.30'da uluslararası piyasalardaki çapraz kurlar kullanılmak suretiyle belirlenmektedir.

1 Nisan 2002 tarihinden itibaren Merkez Bankası tarafından her işgünü saat 15.30'da belirlenen gösterge niteliğindeki kurların tespit edilmesinde, aşağıda detayları açıklanan yöntem kullanılacaktır.

Gösterge Niteliğindeki Kurların Belirlenme Esasları:

1. 1 Nisan 2002 tarihinden itibaren Merkez Bankası'nca her işgünü saat 10.30-15.30 arasında aşağıdaki tabloda gösterilen saatlerde toplam 6 defa, bankalararası döviz piyasasında 1 ABD doları karşılığında Türk Lirası kotasyon veren bankaların alım ve satım fiyatlarının ortalamalarının ortalaması tespit edilecektir. Bu şekilde tespit edilen 6 ortalamanın aritmetik

ortalaması Merkez Bankası'nca saat 15.30 itibarıyla belirlenen gösterge niteliğindeki 1 ABD doları döviz satış kuru olacaktır. Uluslararası piyasalardaki çapraz kurlar da, aşağıdaki tabloda belirtilen saatlerde tespit edilecek ve ABD doları dışında Merkez Bankası'nca ilan edilmekte olan diğer döviz kurları söz konusu çapraz kurların aritmetik ortalamaları esas alınarak hesaplanacaktır.

Kur Ortalamaları Hesaplama Saatleri	
10.30	Birinci Ortalama
11.30	İkinci Ortalama
12.30	Üçüncü Ortalama
13.30	Dördüncü Ortalama
14.30	Beşinci Ortalama
15.30	Altıncı Ortalama

2. Yukarıda açıklandığı şekilde saat 15.30'da belirlenen gösterge niteliğindeki 1 ABD doları döviz satış kuru ve bu kur üzerinden belirlenen 1 ABD doları döviz alım kuru ile USD/EUR çapraz kuru ortalaması Reuters sisteminin "CBTR" sayfasında ilan edilecektir.
3. Kamuoyunu bilgilendirmek açısından, yukarıdaki tabloda yer alan saatlerde belirlenen bankalararası döviz piyasasında 1 ABD doları karşılığında Türk Lirası kotasyon veren bankaların alım ve satım fiyatlarının ortalamalarının ortalamaları ile USD/EUR çapraz kurları, ertesi işgünü Merkez Bankası'nın internet sitesinde "Piyasa Verileri" bölümünde ilan edilecektir.

B) DÖVİZ ALIM İHALESİ

2 Ocak 2002 tarihli duyuru ile Merkez Bankası, para ve döviz kuru politikalarının genel çerçevesi ile 2002 yılına ilişkin beklentilerini kamuoyunun bilgisine sunmuştur. Bu duyuruda, dalgalı döviz kuruna dayalı ekonomik program uygulayan ülke deneyimlerine benzer şekilde, Türkiye'de de önümüzdeki dönemde olası bir ters para ikamesi sürecinin ve güçlü ödemeler dengesinin sonucu olarak, 2001 yılının tersine, döviz arz fazlasının oluşmasının kuvvetli bir

olasılık olduğu, bu durumda dalgalı döviz kuru rejimi ile çelişmeyecek ve döviz kurunun uzun dönemli eğilimini ve doğal denge değerini bozmayacak şekilde döviz rezervlerini artırmaya yönelik yöntemlerin kullanılmasının söz konusu olabileceği belirtilmiş, 18 Ocak 2002 tarihli Niyet Mektubu'nda da bu amaca yönelik döviz alımlarının yapılabilenine yer verilmiştir.

2002 yılı içinde yaşanan gelişmelere bakıldığında, uluslararası kuruluşlardan sağlanan güçlü dış finansman imkanı, mali disiplin ve yapısal reformların sürdürülmesi, bankacılık sisteminin sermaye yapısının güçlendirilmesi yolunda atılan adımlar, enflasyonun düşüş eğilimine girmesi ve tüm bu gelişmeler ile birlikte uluslararası derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'nin kredi notuna ilişkin görüşlerini olumluya çevirmesi sonucunda, döviz piyasası büyük ölçüde istikrar kazanmıştır. Bu süreç içinde Merkez Bankası döviz piyasasına müdahale etmemiş, böylece temel ekonomik göstergeler ile uyumlu olarak döviz piyasasındaki oynaklığın Merkez Bankası müdahaleleri olmadan da dengelenebileceği piyasa oyuncularını ve kamuoyu tarafından anlaşılmıştır.

Gelinen noktada, beklenen ters para ikamesi sürecinin gerçekleşmekte olduğunu gösteren gelişmeler bulunmaktadır. Türk Lirası'nın sürekli olarak değer kazanmaya başladığı dönemin başlangıcı olan Ekim 2001 ayından bu yana, bankalararası mevduat hariç, döviz tevdiat hesapları (DTH) incelendiğinde, kriz sırasında bankacılık sistemini terkeden ve yastık altına giden dövizlerin ve yerleşikler tarafından yurt dışında tutulan döviz varlıklarının bankacılık sistemine geri dönmeye başlamasına rağmen, artış görülmemektedir. Nitekim, Eylül 2001 ayı sonunda 42,8 milyar ABD doları olan DTH toplamı, 8 Mart 2002 tarihi itibariyle 42,9 milyar ABD doları (geçici veri) ile aynı seviyede kalmıştır. Söz konusu tarihlerdeki DTH'ların Türk Lirası karşılıkları sırasıyla 65,7 katrilyon ile 58,5 katrilyon Türk Lirası'dır. Bu tutarlar nominal bazda yüzde 11, reel bazda ise yüzde 27 azalışı ifade etmektedir. DTH'ların Türk Lirası karşılıklarındaki azalma, esas olarak Türk Lirası'nın değer kazanmasından kaynaklanmakla birlikte, ABD doları karşılığının aynı düzeyde kalmış olması önemlidir. Bu açıdan, Euro

banknot dönüşüm süreci de ilginç bir dönem olmuştur. 12 Avrupa ülkesi para biriminin Euro'ya dönüşmesi sürecinde yurtdışına sevkiyatı yapılan efektiflere ilişkin bilgiler 4 Mart 2002 tarihinde kamuoyuna duyurulmuş ve Ağustos 2001 – Şubat 2002 döneminde **sadece Merkez Bankası'nca** 4,8 milyar Alman markı civarında efektifin yurtdışına sevk edildiği bildirilmiştir. Yurtdışına sevk edilen bu efektiflerin yaklaşık yüzde 60'ına denk gelen 2,9 milyar Alman markı, döviz karşılığında Merkez Bankası'na satılmıştır. Bir başka ifade ile söz konusu dönemde yastık altından bankacılık sistemine gelen efektif miktarlarının yarısından fazlası bankacılık sisteminde kalmıştır.

Bankacılık sistemindeki DTH miktarının yaklaşık aynı seviyede kaldığı dönemde, artan güvene bağlı olarak finansal sisteme geri dönen fonların hangi tür Türk Lirası yatırım araçlarına yöneldiğini incelemek de Türk Lirası'na dönüşü değerlendirmek bakımından önemli bulunmaktadır. Nitekim, 28 Eylül 2001 – 15 Mart 2002 döneminde Türk Lirası mevduat, repo, yatırım fonları ve bireysel ve kurumsal yatırımcıların bankalarda tuttuğu mülkiyeti kendilerine ait Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) toplamı 60,3 katrilyon Türk Lirası'ndan 76,5 katrilyon Türk Lirası'na yükselerek, söz konusu dönemdeki ekonomik durgunluğa rağmen, nominal bazda yüzde 27, reel bazda ise yüzde 3 artış göstermiştir. Bu dönemde, söz konusu Türk Lirası yatırım araçlarında meydana gelen 16,2 katrilyon Türk Liralık artışın 7,9 katrilyon Türk Lirası gibi önemli bir kısmı bireysel ve kurumsal yatırımcıların bankalar nezdinde tuttıkları, mülkiyeti bankalara ait olmayan, kıymetlerdeki artıştan kaynaklanmaktadır. Bankalar nezdinde bireysel ve kurumsal yatırımcıların tuttıkları DİBS toplamı 28 Eylül 2001 tarihinde 13,3 katrilyon Türk Lirası iken, 15 Mart 2002 tarihi itibarıyla 21,2 katrilyon Türk Lirası'na çıkarak nominal bazda yüzde 59, reel bazda ise yüzde 29 artış göstermiştir. Söz konusu dönemde, Türk Lirası yatırım araçlarına yönelişin en belirgin şekilde DİBS'lerde gözlemlenmesinde, vergi düzenlemeleri ile getirilen teşvikin de etkili olduğu düşünülmektedir. Bu süreç, Türk Lirası yatırım araçlarına dönüş, Hazine Müsteşarlığı'nın bireysel yatırımcıya ulaşma kapasitesi, finansal

sistemin büyüme potansiyeli ve Kamu borçlanmasının bankacılık sistemine getirdiği yükün sınırlanması bakımından önemli bulunmaktadır.

Yukarıda değerlendirilen ters para ikamesi sürecini teyit eden gelişmelerin, uygulanmakta olan ekonomik program hedeflerine ulaşılması çerçevesinde güçlenerek devam etmesi olası bulunmaktadır. Ödemeler dengesi gerçekleşme ve tahminlerine bakıldığında, özellikle sermaye dengesi açısından, geçen yıla kıyasla çok daha olumlu gelişmeler beklenmektedir.

Bu çerçevede, Merkez Bankası'nın orta ve uzun vadede daha güçlü bir rezerv pozisyonuna sahip olmasının, uygulanan programa ilişkin piyasa güveninin artmasına katkı sağlayacağı dikkate alınarak aşağıda açıklanan döviz alım ihaleleri yöntemi ile Merkez Bankası rezerv seviyesinin artırılmasına karar verilmiştir. Ancak, söz konusu döviz alım ihaleleri yöntemi ile ulaşılmak istenen belirli bir rezerv seviyesi bulunmamaktadır. Amaçlanan, piyasada belirlenen döviz kurları üzerinden ve herhangi bir kur seviyesi hedeflenmeden, ekonomide oluşacak döviz arz fazlasının döviz kurlarında ilave bir oynaklık yaratmayacak ve bankaların döviz pozisyonlarını bozmayacak şekilde Merkez Bankası rezervlerinde birikiminin sağlanmasıdır.

Ayrıca, daha önceki duyurularda da belirtildiği üzere, Merkez Bankası'nca her zaman döviz piyasasındaki oynaklık yakından takip edilmekte olup, kurlarda her iki yönde oluşabilecek aşırı oynaklık durumunda piyasalara doğrudan müdahale edilecektir.

Döviz Alım İhale Esasları:

1. Aylık döviz alım ihaleleri açılmasına ve ihale tutarlarına ilişkin duyurular önceden kamuoyunun bilgisine sunulacaktır. Bu çerçevede, Nisan 2002 ayında döviz alım ihaleleri düzenlenmesine karar verilmiş olup, günlük ihale tutarı 20 milyon ABD doları olarak belirlenmiştir. Ancak, Türkiye'de işgünü

olmasına rağmen, Amerika Birleşik Devletleri'nin tatil olduğu günlerde ihale açılmayacaktır. Ayrıca, yarım işgünlerinde gösterge niteliğinde kur belirlenmediğinden, ihale düzenlenmeyecektir.

2. İhaleye, Döviz ve Efektif Piyasalarında işlem yapmaya yetkili bankalar ve özel finans kurumları (kuruluşlar) katılabileceklerdir.
3. İhale çoklu fiyat ihalesi yöntemi ile yapılacaktır.
4. İhalede verilebilecek maksimum fiyat, ihalenin yapıldığı gün içinde yukarıda Gösterge Niteliğindeki Kurların Belirlenme Esasları bölümünde açıklanmış olan yöntem çerçevesinde saptanan ilk 5 ortalama fiyatın aritmetik ortalaması olacaktır. Bu şekilde belirlenen fiyat, ihalede verilebilecek maksimum fiyat olarak saat 14.40'da Reuters sisteminin "CBTQ" sayfasında ilan edilecektir.
5. Kuruluşlar, ihale tekliflerini saat 14.40 – 15.00 arasında verebileceklerdir.
6. İhale teklif miktarı minimum 1 milyon ABD doları ve katları üzerinden verilebilecektir. İhalede teklif edilebilecek maksimum tutar ihale tutarı ile sınırlıdır.
7. Kuruluşlar verdikleri teklif tutarlarını ve fiyatları ihale süresince değiştiremeyeceklerdir.
8. İhalenin kesildiği fiyatta birden fazla teklif olması halinde, dağıtım oransal olarak yapılacaktır.
9. İhaleye katılmak isteyen kuruluşlar, tekliflerini tutar ve fiyat belirtmek suretiyle Döviz ve Efektif Piyasaları Müdürlüğü'nün 309 19 66-89 numaralı telefonlarına bildireceklerdir.
10. İhale sonuçları (toplam teklif/ortalama fiyat/maksimum fiyat/minimum fiyat) Reuters sisteminin "CBTQ" sayfasında saat 15.30'da ilan edilecektir.
11. İhalelerde işlem komisyonu alınmayacaktır.
12. İhale yükümlülüğünü yerine getiremeyen kuruluşlara Döviz ve Efektif Piyasaları Uygulama Talimatı çerçevesinde müeyyide uygulanacaktır.

C) TÜRK LİRASI DEPO ALIM İHALESİ

2002 yılı başından itibaren IMF kredilerinin, Hazine Müsteşarlığı'nca Türk Lirası olarak iç finansman amacıyla kullanılması sonucu ortaya çıkan ilave Türk Lirası likidite, para piyasası koşullarının uygun olması nedeniyle ters repo ve bankalararası para piyasası işlemleri ile sterilize edilmektedir. Nitekim, çok uzun süredir piyasalar artı Türk Lirası likidite ile açılmakta olup, Merkez Bankası'nca gecelik ve 1 haftalık vadede sterilize edilen tutar bugün itibariyle yaklaşık 6.8 katrilyon Türk Lirası'dır.

Piyasalarda mevcut likiditeye ilaveten, yukarıda detayları sunulan döviz alım ihaleleri yöntemi ile alımı yapılan döviz karşılığı piyasaya çıkacak ilave Türk Lirası likidite de yine para piyasası enstrümanları ile sterilize edilecektir. Bankamızın sterilizasyon işlemlerindeki etkinliğinin artırılması amacıyla, Merkez Bankası bünyesindeki Bankalararası Para Piyasası'nda mevcut işlem çeşitlerine ek olarak, aşağıda detayları açıklanan şekilde, programlı, piyasa likiditesini önemli düzeyde etkilemeyecek biçimde sınırlı miktarda ve 4 hafta standart vadeli Türk Lirası depo alım ihaleleri açılmaya başlanacaktır.

Türk Lirası Depo Alım İhale Esasları:

1. Türk Lirası depo alım ihaleleri aylık programı ve ihale tutarlarına ilişkin duyurular önceden kamuoyunun bilgisine sunulacaktır. Bu çerçevede, Nisan 2002 ayında, Türk Lirası depo alım ihaleleri 3 Nisan 2002 tarihinden başlamak üzere, her hafta Çarşamba günleri, 4 hafta vadeli olarak yapılacak ve her ihalede alınacak toplam tutar en fazla 100 trilyon Türk Lirası olacaktır.
2. Türk Lirası depo alım ihalesi çoklu fiyat ihalesi yöntemi ile yapılacaktır.

3. İhaleye Bankalararası Para Piyasası'na üye tüm bankalar katılabileceklerdir.
4. İhale duyurusu Reuters sisteminin "CBTY" sayfasında, ihale sonucu ise "CBTZ" sayfasında ilan edilecektir.
5. Bankalar, ihale tekliflerini saat 10.00 – 11.00 arasında verebileceklerdir.
6. İhale teklif miktarı minimum 1 trilyon Türk Lirası ve katları üzerinden verilebilecektir.
7. Bankalar verdikleri teklif tutarlarını ve faizlerini ihale süresince değiştiremeyeceklerdir.
8. İhalede teklif edilecek faiz oranlarının yıllık bazda tam, tamın çeyreği, tamın yarısı, tamın dörtte üçü olarak tanımlanması ve bunlar dışında küsürat kullanılmaması gerekmektedir.
9. İhalenin kesildiği faiz oranında birden fazla teklif olması halinde, dağıtım oransal olarak yapılacaktır. Çıkan tutarlar 50 milyar Türk Lirası ve katları olarak aşağı yuvarlanacaktır.
10. İhaleye katılmak isteyen bankalar tekliflerini, faiz oranı ve tutar bilgilerini içerecek şekilde Para Piyasaları Müdürlüğü'nün 309 19 40-49 numaralı telefonlarına bildireceklerdir.
11. İhalede kazanan bankalar ihale bedellerini işlem valöründe en geç saat 17:30'a kadar MERB-PAR1 mesajı, "IHL" referansı ve "Inter-Ihale Bedeli" açıklaması ile Merkez Bankası'na ödemekle yükümlü olacaklardır.
12. İhalelerde işlem komisyonu alınmayacaktır.
13. İhalelerde yükümlülüğünü yerine getirmeyen bankalara uygulanacak cezai faiz oranı ve idari müeyyideler konusunda mevcut uygulamamız aynen geçerli olacaktır. Bankaların yükümlülüklerini belirtilen saate kadar yerine getirememesi halinde talimatlarımız ve bankalarca imzalanmış bulunan Taahhütname çerçevesinde işlem yapılacaktır.

D) GÜN İÇİ REPO İHALESİ

Yukarıda Türk Lirası depo alım ihalelerinin açıklandığı bölümde de belirtildiği üzere, Türk Lirası depo alım ihaleleri sınırlı tutarlar için yapılacağından, söz konusu işlemler günlük likidite fazlası üzerinde önemli bir azalmaya neden olmayacaktır. Ancak, daha sonraki dönemlerde Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası işlemleri dolayısıyla piyasadan çekilen likiditenin vadesinin uzamasına bağlı olarak günlük likidite fazlası azalabilecektir. Bu durumda, Merkez Bankası ortaya çıkabilecek geçici likidite sıkışıklığını gidermek amacıyla gerektiğinde saat 11.00-15.00 arasında, gecelik vadede gün içi repo ihalesi açmak suretiyle piyasaya ilave Türk Lirası likiditesi sağlayacaktır. Yakın dönemde beklenmemekle birlikte, geçici likidite sıkışıklığının oluşmaya başlaması durumunda, Merkez Bankası düzenlenecek gün içi repo ihalelerine ilişkin esasları önceden duyuracaktır.

Kamuoyunun bilgisine sunulur.